

20/9

EFTERLÄMNAT AV BERNANOS

GEORGES BERNANOS, enligt många vår tids störste religiöse författare, dog 1948. Han efterlämnade en rad manuskript, av vilka åtskilliga sedan publicerats. Mästerverket bland dem, och ett av de stora verken i Bernanos hela produktion, är skådespelet om de under revolutionen avrättade karmelitsystrarna ("Dialogues des Carmélites"). Här får man Bernanos grubbel och lidelse, ett av samtidens mäktigaste dramer, framställda med nästan

samma fullständighet som i de stora romanerna, med den precision och disciplin som tvånget att forma ett skådespel framkallar. Vad som i övrigt kommit ut efter Bernanos död synes mig vida mindre betydande än de mest berömda tidigare romanerna.

År 1934 kom Bernanos, stor beundrare av Simenon, under ett samtal på idén att han vid sidan av de "egentliga" romanerna skulle skriva detektiv- och polis-historier och därmed hjälpa upp sina dåliga affärer. Planen utformades i detalj, och förlagskontrakt gjordes upp. Endast en bok av denna art blev emellertid fullbordad, "Ett brott", som kom ut 1935. Under arbetet med "Ett brott" tänkte Bernanos ut en annan version av ett motiv i boken, och denna version blev till en ny roman av den "egentliga" typen. Av olika skäl blev denna bok inte publicerad under Bernanos livstid; efter hand tycks Bernanos ha kommit till uppfattningen att romanen inte var bra nog. Efter Bernanos död lyckades man efter många besvärligheter få tag på manuskriptet, och år 1950 blev "Un mauvais rêve" äntligen publicerad. Bokens historia, som är en liten detektivberättelse för sig, har berättats av Albert Bé-

guin i *La Table Ronde* (oktober 1950). En svensk översättning har nu blivit tillgänglig: *Den onda drömmen* (Natur och Kultur, 11: 50).

Romanen kretsar kring fyra personer: den berömda författaren Ganse, åldrad och förtvivlad över sin förlorade skaparkraft, de unga männen Philippe och Olivier, som representerar den moderna ungdomens förfall och elände, Ganses sekreterare Simone Alfieri, som älskar Olivier och mördar hans faster för att skaffa honom en förmögenhet. Alla dessa människor är usla och olyckliga. Den mest tillgängliga formen av förtvivlan och gemenskap möter hos Ganse, ännu intelligent nog för att häna sig själv och andra med elegans, men utan kraft att skriva; det är ett knippe ynkligt klagande och skrikande egoism som tecknas i några korta samtal. Man har framkastat att Bernanos karikerade sig själv då han skildrade Ganse, och det är möjligt att hans självvranssakan kunde ta sig så på en gång hårda och groteska uttryck. De båda unga männen, homosexuella, kommunister av hat, med sprit och heroin som stimulanter, blir enligt min mening inte levande; vad Bernanos vill visa är att de trots allt inte kan komma från syndkänslan, att Gud har satt krokarna i dem. Simone Alfieri, intelligent, hård, med den hopplösa kärleken som sin krok i hjärtat, erinrar så mycket om Mauriacs Thérèse Desqueyroux att det är svårt att inte tro på en påverkan. Då boken slutar med att hon efter mordet möter en lantpräst är det tydligen Nåden som skall besegra även denna djupa förhärdelse.

Men Bernanos får denna gång inte det stora greppet om ämnet och läsaren. Det finns lysande satsar och scener här och var, och dock verkar det hela litet trött; man tänker på den arme Ganse, som inte orkar längre. En svaghet är också kompositionen; den utförliga beskrivningen av Simones resa till Oliviers faster och av mordet på henne skulle ha passat i den detektivroman som Bernanos ursprungligen tänkte sig, men här ter den sig meningslöst långrandig.

*

I år har en samling av Bernanos föredrag också kommit ut: *La liberté pourquoi faire?* (Gallimard, 590 franc).

"Ur led är tiden", det är bokens paroll. En ekonomisk diktatur hotar, även om den politiska avvärjes, människorna har förlorat sin tro och sin kraft, det mekaniska är på väg att besegra det andliga. Ett religiöst Frankrike skyntar som världens räddare, men hur det skall gå till får man inte veta. Även den ångest som boken ger uttryck åt tycks vara en smula tröttkörd; Bernanos verkar inte riktigt vital längre, och för en rejäl ångest behövs det friska krafter.

Men också i denna bok finns det stora sidor. Läs fördömandet av francoismen: "Det förmänta spanska korstågets bödler, som jag har sett arbeta på Mallorca, led av samma sjukdom som sina motståndare. Deras fanatism var intet annat än oförmåga att tro på något med ett enkelt och uppriktigt hjärta. I stället för att be till Gud om den tro som de saknar har människor av detta slag alltid föredragit att hämna sig på de otrogna för den ångest vars ödmjuka bärande skulle ge dem frälsning, och då de drömmer om att tända kättarbålen är det mindre för att kasta dit de gudlösa än i hoppet om att där kunna värma sin ljumhet — denna ljumhet som Herran utspyr ur sin mun. Nej, den klerikala opinion som rättfärdigat och ärat francoismens blodiga fars var inte överspänd. Den var feg och servil. Inbegripna i ett vidrigt handlande skulle dessa biskopar, dessa präster, dessa miljoner kretiner för att finna en utväg inte ha behövt annat än aktning för sanningen. Men de var mera rädda för sanningen än för brottet." Och läs å andra sidan den bästa artikeln i boken, "Våra vänner helgonen", med dess ironiska, nästan lekfulla och djupt äkta fromhet.

HERBERT TINGSTEN